

Fes teva la cultura popular

Programa d'activitats educatives
a les Cases de la Festa

Arian Botey, La Botzina

Compota de cobla

Segon cicle d'educació infantil i cicle inicial d'educació primària

Cases de
la Festa

[bcn.cat/
casesdelafesta](http://bcn.cat/casesdelafesta)

Ajuntament de
Barcelona

Índex

Presentació	3
Fitxa artística	4
Objectius didàctics	5
Suggeriments didàctics	5
Material específic pel treball del concert	6
Breus apunts sobre la història de la cobla	8
Instrumentació	9
Discografia	14
Bibliografia	15
Enllaços a internet	15

Presentació

La cobla és una de les formacions instrumentals més representatives de la música tradicional i popular catalana. Entre els instruments que la configuren trobem instruments tan antics com el flabiol i tan peculiars com el tible o la tenora.

El concert que us oferim vol ser una aproximació a aquesta agrupació instrumental. Alguns dels propòsits de l'espectacle són: presentar els diferents instruments, la seva constitució i possibilitats sonores i parlar de la història de la música popular catalana.

Durant la sessió es fa un repertori de concert amb sardanes, danses, peces de concert per a cobla i adaptacions. A més a més, comptem amb una de les cobles de més prestigi del nostre país: **la Cobla Sant Jordi-Ciutat de Barcelona**. Ells seran els encarregats de fer-nos passar una bona estona. Així doncs, esperem que el present dossier sigui del vostre interès. Us recomanem que el fullegeu amb temps i cura.

Arian Botey, La Botzina

Fitxa artística

Cobla Sant Jordi Ciutat de Barcelona

Xavier Torrent: flabiol

Marc Timón: tible

Oriol Gibert: tible

Enric Ortí: tenora

Josep Antoni Sánchez: tenora

Carles Martí: trompeta

Eutimi Rodríguez: trompeta

Isi López: trombó

Pep Moliner: fiscorn

Miquel Àngel López: fiscorn

Joan Druguet: contrabaix

Guió, coordinació i direcció artística: La Botzina

Presentador: Toni Cuesta

Conte: Joana Moreno i Toni Cuesta

Música del conte: Jordi Badia

Producció: Cobla Sant Jordi-Ciutat de Barcelona i La Botzina

Compota
de cobla

Segon cicle d'educació infantil
i cicle inicial d'educació primària

**Fes teva
la cultura
popular**

Objectius didàctics

En el disseny de la present proposta de concert hem cregut necessari assolir els següents objectius didàctics:

- Oferir música en directe a través d'una formació instrumental de mitjà format (11 músics)
- Procurar que els oients ho passin bé gaudint d'un concert d'aquestes característiques
- Iniciar els alumnes en el coneixement dels diferents instruments que formen part d'una cobla, escoltar el seu so i conèixer les característiques més destacables
- Explicar la història de la cobla. Des dels orígens, amb les cobles de tres quartans, i fins a la formació actual
- Vetllar per la participació activa del públic sempre que el guió ho permeti

Suggeriments didàctics

Pel que fa als suggeriments didàctics us n'apuntem alguns:

- Es pot aprofitar el concert per treballar les famílies d'instruments. La majoria són del grup de vent i, a més a més, estan doblats, excepte el trombó i el flabiol (2 tenores, 2 tibles, 2 trompetes i 2 fiscorns). També trobem el tamborí, com a representant dels instruments de percussió, i el contrabaix, de corda.
- Després de la sessió sempre és interessant fer una avaluació de la mateixa: què ha agradat, què ha impressionat més... Si ens feu saber el vostre parer us ho agraiem (audicions@labotzina.com)
- La cobla neix amb la voluntat de fer ballar. Així doncs, és una bona ocasió per aprendre alguna dansa o sardana. Penseu que la sardana curta és molt assequible.
- Durant el concert cantarem la cançó de la Compota de Cobla. Tot seguit us passem la partitura per tal que ens ajudeu a cantar-la. Com a mínim, assageu la A que correspon a la tornada de la cançó.

Material específic pel treball del concert

COMPOTA DE COBLA

T. Cuesta/J.Badia

A

♩ = 44

Veü

Re-me-na cap a - quí, re-me-na cap a - llà no pa-ris de comp-

Piano

6

Veü

tar, no per-dis el com - pàs El foc ja_es-tà_es-cal - fant, un, dos, ja_es-

Pno.

B

12

Veü

tà!! Al so del fla-bi - ol

Pno.

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems. The first system, labeled 'A', shows the vocal line and piano accompaniment for the first five measures. The second system, labeled '6', continues the vocal line and piano accompaniment for measures 6-11, including the instruction '(Picant de mans)'. The third system, labeled '12', shows the vocal line and piano accompaniment for measures 12-15, including the instruction 'B'. Chord markings are provided below the vocal line, and the piano part includes a bass line and a treble line with chords.

18

Veü

li_a - fe-gim el fis - corn, ti - bles i te - no - res son en - ci - sa - do - res,

Gmin C7 Amin D7 Gmin A7

Pno.

24

Veü

(Picant de mans)

la co-bla_es-tà so - nant un, dos, ja_es - tà!!

Dmin Gmin C7 F Bb/F F

Pno.

30

Veü

A

Re-me-na cap a - quí, re-me-na cap a - llà no pa-ri-s de comp-

C7/F F F F Gmin

Pno.

36

Veü

(Picant de mans)

tar, no per-dis el com - pàs El foc ja_es-tà_es-cal - fant, un, dos, ja_es - tà!!

C7 Gmin C7 F DminGmin C7 F

Pno.

Breus apunts sobre la història de la cobla

La paraula cobla prové del llatí *copula* que significa unió o conjunt. En aquest cas, es tracta d'un conjunt instrumental per fer un determinat tipus de música. Com a conjunt instrumental ve de molt antic: ja en el segle XIV es troben joglars constituïts en forma de cobla, on podem trobar instruments com el tabal, el flabiol, el sac de gemecs, la tarota, el serpentó, el baixó, etc...

Arian Botey, La Botzina

Les cobles primitives ja servien per a interpretar música de dansa i també participaven en d'altres manifestacions socials. El nombre de músics que les formaven era força variable i s'adequava de ben segur a les possibilitats de personal de cada indret. Una de les agrupacions que més ressò i acceptació va tenir fou la cobla de tres quartans, anomenada així per ser tres músics que tocaven quatre instruments. La formaven el flabiol i el tabal, la tarota i un sac de gemecs. A nivell musical estava molt compensada, ja que el tabal s'encarregava del ritme i les notes greus; el sac marcava l'harmonia amb la bordonera i la melodia amb el grall; el flabiol doblava la melodia en una octava més aguda; i la tarota feia una segona veu de la melodia.

En el segle XVIII les cobles de tres quartans, les mitges cobles, etc. feien ballar a tothom i tenien un repertori bàsic de quatre contrapassos: llarg, curt, porsícola i sardà.

Després, la ballada s'acabava amb una sardana. De mica en mica, la sardana va anar prenent cada cop més tirada fins que les ballades es van limitar a les sardanes anomenades curtes, amb una estructura molt simple i popular.

Aquest tipus de sardana i de cobla va perdurar fins a mitjan segle XIX, en què s'implantà la reestructuració plantejada, d'una banda, per Miquel Pardas, com a pensador d'un mètode per ballar sardanes llargues, i de l'altra, per Pep Ventura, que va introduir el contrabaix i el metall i va eliminar el sac de gemecs. D'aquesta manera es va anar constituint la cobla que coneixem actualment.

Un altre factor important per la formació de la cobla actual fou la reforma tècnica dels instruments de doble canya.

Arian Botey, La Botzina

Compota de cobla

Segon cicle d'educació infantil i cicle inicial d'educació primària

Fes teva la cultura popular

Instrumentació

En aquest espectacle podreu sentir una cobla de tres quartans i una cobla de sardanes actual. Així doncs, us presentem els diferents instruments que les configuren.

El flabiol

El flabiol és l'instrument més petit i més antic de la cobla. És una mena de flauta de bec petita que s'encarrega d'executar els introïts i els contrapunts de la dansa. Aquest instrument es toca només amb la mà esquerra del músic. Amb la mà dreta el músic agafa una baqueta amb la qual repica un timbal anomenat tabal o tamborí, depenent de la mida d'aquest. El flabiol està afinat en fa i té una extensió de dues octaves.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El tamborí i el tabal

El tamborí és l'únic instrument de percussió de la cobla. És un instrument derivat de la família dels timbals però de dimensions reduïdes (uns 12 cm. de diàmetre). Està format per unes peces de pell i una caixa de ressonància amb una estructura externa de metall.

El seu toc sec és apte per marcar el ritme de la sardana i altres ritmes senzills que el flabiolaire gairebé sempre improvisa.

El tabal és un timbal més gran que el tamborí. Es feia servir en formacions de cobla més antigues a l'actual. Així doncs, és un instrument més important, que dóna cos als greus que marquen els bordons del sac de gemecs.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El sac de gemecs

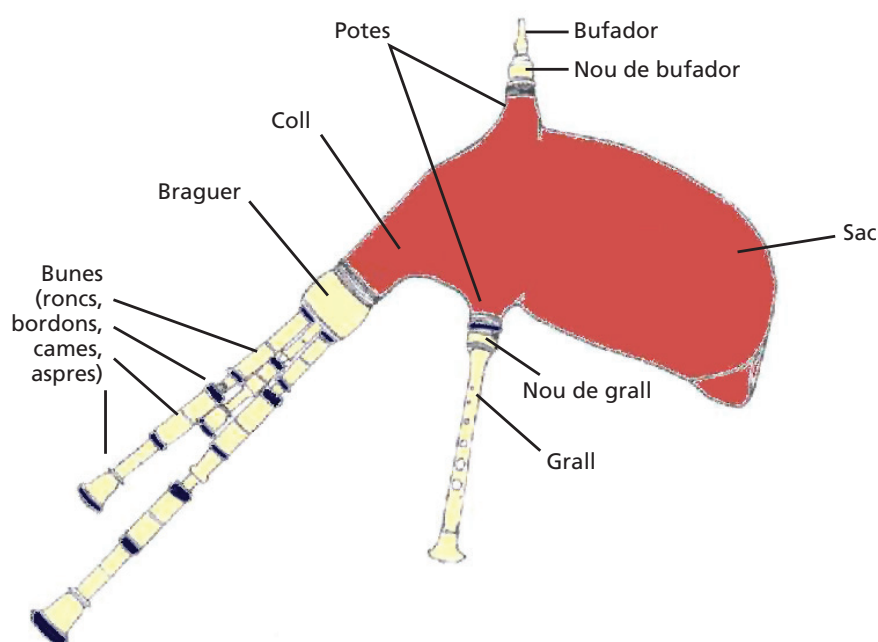
El sac de gemecs és un instrument del grup de les cornamuses o gaites. És de la família dels instruments de vent i consta de diferents parts:

- el bot, que és la part on emmagatzema l'aire i des d'on es reparteix cap a les altres parts de l'instrument;
- el bufador, que és el tub d'entrada de l'aire;
- els bordons o roncons, que són els tres tubs connectats al bot: cadascun conté una canya que vibra amb el pas del l'aire del bot;
- el grall, que és la part de l'instrument que s'encarrega de fer les melodies. Aquesta part també està connectada al bot i funciona amb una doble canya, com si fos una gralla.

Aquest instrument és propi de les cobles antigues (mitges cobles, cobles de tres quartans...). Amb la reforma de la cobla i la incorporació dels instruments greus de metall (fiscorns i trombó), el sac va ser exclòs de la cobla moderna.

Pep Herrero, Museu de la Música de Barcelona

La tarota

La tarota pertany al grup de les xeremies. Aquests instruments es caracteritzen per ser un tub cònic amb uns forats, un tudell i una doble canya. La gralla, el grall del sac de gemecs, la dolçaina i el tiple són instruments molt similars.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

La tenora

La tenora és com una tarota amb claus i un cos més allargat que li dona una tessitura més greu. Està afinada en si bemoll i la part de la campana està feta de metall. És l'instrument solista per excel·lència de la cobla. El fet de tenir un registre més greu fa que el seu so sigui més càlid i pastós. Aquest instrument va ser creat per un lutier de Perpinyà anomenat Antoni Turon: amb les aportacions d'en Pep Ventura va crear una xeremia més llarga amb la campana de metall.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El tible

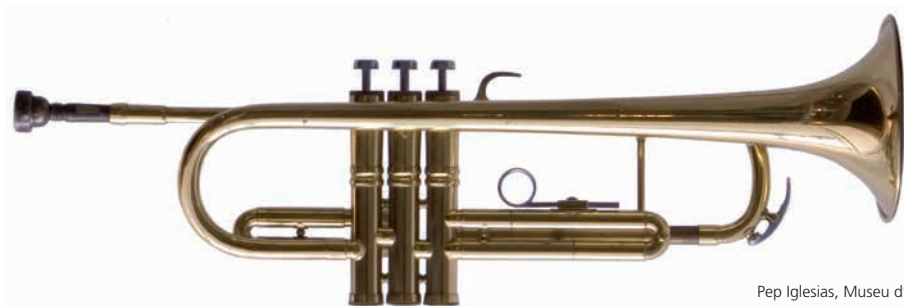
El tible és de la mateixa família que la tenora, l'oboè, el corn anglès o el fagot. El so es produeix gràcies a la vibració d'una llengüeta de doble canya i té un so agut i estrident provocat per la seva tessitura elevada. Està afinat en fa i té una extensió de quasi tres octaves.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

La trompeta

La trompeta és un instrument de la família de vent metall. Utilitza un mecanisme de pistons per poder fer totes les notes de l'escala musical. En ocasions fa servir la sordina, un objecte que es col·loca en el pavelló de l'instrument amb la intenció de variar-ne les qualitats del so.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El fiscorn

El fiscorn és un instrument de la mateixa família que la trompeta. Enlloc d'utilitzar un sistema de pistons fa servir un sistema de cilindres o vàlvules per tal de poder fer totes les notes de l'escala musical. És més gran que la trompeta i té un registre de so més greu (una octava).

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El trombó

El trombó és de la família dels metalls i ha estat l'últim instrument a incorporar-se a la cobla. Fa de pont entre les trompetes i els fiscorns. Normalment es fa servir el trombó de pistons per raons històriques i tècniques però el trombó que sentireu a l'audició és un trombó de vares.

Pep Iglesias, Museu d'Història de Girona

El contrabaix

El contrabaix és l'únic instrument de corda i també el més gran. De la família dels instruments de corda fregada, el contrabaix té quatre cordes metàl·liques que es fregen amb l'arquet o es polsen amb els dits amb la tècnica del pizzicato. Té una clara funció rítmico-harmònica en aquesta formació musical, on és habitual trobar-hi el contrabaix de tres cordes de tripa, anomenat popularment berra.

Gabriel Serra, Museu de la Música de Barcelona

Compota
de cobla

Segon cicle d'educació infantil
i cicle inicial d'educació primària

Fes teva
la cultura
popular

Discografia

Pròpia de la Cobla Sant Jordi - Ciutat de Barcelona

- *Centenari Antoni Pérez Moya. Sardanes i obres corals* (LP). Audiovisuals de Sarrià, 1985. Conjuntament amb l'Orfeó de Sants.
- *Creacions musicals del ballet de Juventut de Perpinyà* (CD). Alternativa, 1994. Obres per a la dansa escènica.
- Joaquim i Rossend Palmada. *Sardanes* (CD). Audiovisuals de Sarrià, 1992. Direcció: Tomàs Gil i Membrado.
- *Música per a cobla i sardanes*. 1989. Obres de Josep i Joaquim Serra, Oltra, Paulís, Ros Marbà, Puigferrer i J. León. Amb la col·laboració del mestre Manuel Oltra.
- *Nou 1. Sardanes de Joves Compositors* (LP). Foc Nou, 1987. Amb l'apadrinament del mestre Manuel Saderra i Puigferrer.
- Xavier Forcada. *Sardanes balladores* (CD). 1995. Dotze sardanes del compositor barceloní.

Estudis d'Albert Moraleda

- Enric Aguilar. *Recull de sardanes Les Quatre Estacions* (CD), Estudi 84, 1997.
- *Sardanes de Llanerers*. Obres de J. Serra, R. Viladesau, M. S. Puigferrer, T. Gil i Membrado. Estudis d'Albert Moraleda.
- *50 aniversari de l'aplec de Taradell*. 1996. Selecció de 18 ballets amb instrumentacions dels mestres Josep i Joaquim Serra, L. Moreno Pallí, M. Oltra, A. Cohí-Grau, T. Gil, F. Martínez i Comín i J. León.

Audiovisuals de Sarrià

- Xavier Forcada. *Sardanes airoses*, 1997. Segon disc amb dotze sardanes d'aquest compositor.

Estudis d'Albert Moraleda

- *Dances tradicionals que es ballen* (doble CD). Estudi 84-Tram, 1998. Disc doble gravat conjuntament amb la cobla Mediterrània que inclou un recull de danses tradicionals catalanes.
- Diversos autors. *Sardanes al vent*, vol. 19, diversos autors (CD). Picap, 1998. Estudis d'Albert Moraleda.
- *Manlleu ciutat pubilla* (CD). Estudi 84, 1999. Disc commemoratiu del pubillatge de la ciutat.
- *25è aniversari Piera Agrupació Sardanista* (CD), Estudi 84. Sardanes dedicades a l'agrupació de Piera.

Bibliografia

Amades, J. *La sardana*. Ed. Popular

Bastardes, C.; Casals, R.; Garrich, M. *Instruments de música tradicionals*

La sardana. Dansa nacional de Catalunya. Generalitat de Catalunya, Ed. 92.

Nonell, J.; Subirana, Ll.; Compàs. *Compendi bàsic de la pràctica sardanista*. Ed. Caixa de Barcelona.

Enllaços a internet

<http://www.coblasantjordi.cat>

<http://www.ca.wikipedia.org/wiki/Sardana>

<http://www.xtec.cat/~rsellart/cobla/cobla.html>

<http://www.catradio.cat/pcatradio/crltem.jsp?seccio=seccio&idint=584>

<http://www.iberimage.com/es.fotos--cobla.htm?tematico=cobla>

Projecte didàctic: **La Botzina**

Disseny gràfic: **Fons Gràfic**

Fotografies: **diversos autors**

Producció i coordinació: **Servei de Cultura Popular de l'Institut de Cultura de Barcelona**

Copyright: **La Botzina i ICUB-Ajuntament de Barcelona**

És una producció de:

